

v maskah ter Waltove sanje. V enem izmed pisem pa je zapisal, da je tekst glasbi podložil šele naknadno in da je samo zadnji stavek navdihnil Jean Paul. Ne glede na kontradiktornost izjav je povezava med deloma prisotna. V poglavju o plesu v maskah Paul namreč izrazi misel, da je življenje konstelacija drobcev, ki čakajo na dotik, s katerim jih bo preobrazila pesniška roka. Tu se najbrž skriva najmočnejša povezava s Schumannovo kompozicijo: ideja plešočih in prhutajočih metuljev ter njihove nenehne preobrazbe so najbrž razlog, da je Schumann tako naslovil svoj 2. opus in za njim še nekaj drugih skladb. Vsi stavki so v tridobnem taktu in so skoraj plesnega značaja, kar Schumanna uvršča med naslednike ustvarjalcev suite. Stavki (oz. miniaturne skladbice) so kratki, mnogi med njimi imajo tonalno odprte zaključke ter na nekaterih mestih hlinijo ponovne vrnitve glasbenega materiala. Papillons so nemiren, odprt in pisan glasbeni mozaik.

Ko je prišel v Leipzig, Schumann ni kazal pretiranega zanimanja za Wieckovo hčer Claro, nadarjeno pianistko. Leta 1834 se je skrivaj zaročil z Ernestino von Fricken, Wieckovo učenko in nezakonsko hčerjo češkega plemiča barona von Frieckna. Zanj je napisal Fasching Schwänke auf vier Noten für Pianoforte von Florestan (Pustne norčije na štiri note za klavir od Florestana). To je niz skladb, ki temeljijo na štirih črkah (»sfingah«) domačega mesta von Friecknov Asch (AS[As ali A+Es]CH) in se pojavljajo tudi v skladateljevem priimku (S[Es]CHA). Leta 1835 dokončana skladba je bila kasneje preimenovana v *Carnaval*, op. 9. Tudi tu gre za neke vrste ples v maskah – to so maske skladatelja samega (Eusebius in Florestan), ob njem pa nastopajo še resnične osebe iz njegovega življenja, poimenovane s svojimi »lepšimi imeni« (Chiarina, Estrella), imaginarni glasbeniki – virtuoz (Chopin, Paganini) ter liki iz italijanske commedie dell'arte (šaljivi Harlekin, neke vrste Florestan; otožni Pierrot, Eusebiusov dvojnik; neumni starrec Pantalón in njegova mlada žena Kolombina). Predigra s slovesnimi fanfarami vabi k plesu, v vrtincu plešejo mimo nas osebe iz Schumannovega (zunanjega in notranjega) življenja. Valse noble nas spomni na Clarino izjavo, kako »nobel« je plesal Robert. Na pot skoči tudi zvita koketa, priča smo Ponovnemu srečanju in Ljubezenski izjavi, ki se zgodijo na elegantni Promenadi. Ples starega očeta in stare matere nastopi v kontrapunktu s fanfarnimi zvoki, nazadnje pa se odvije koračnica Davidovih zaveznikov proti Filistejcem – tj. Schumannovih somišljenikov proti glasbenim filistrom. Pianistična mojstrovina s kratkimi in karakterističnimi skladbicami je še danes priljubljena del koncertnih sporedov.

Schumann je kmalu odkril, da Ernestina ni baronova zakonita hči in da ta zveza morda ne bi bila najboljša kupčija. Svojo pozornost je preusmeril na petnajstletno Claro Wieck, ki je leta 1840 postala njegova žena, čeprav si je njen oče sprva na vse kriplje prizadeval, da bi zvezo preprečil. Vedel je namreč za duševno bolezen v Schumannovi družini, ki ji je tudi Robert nazadnje tragično podlegel – umrl je v azilu za duševne bolnike leta 1856.

Katarina Šter

Avstrijski pianist, dunajčan **STEFAN VLADAR**, ki še vedno velja za najmlajšega dobitnika nagrade mednarodnega tekmovanja Beethoven na Dunaju, je eden najbolj zanimivih in večstranskih glasbenikov svoje generacije. Študiral je na dunajski Akademiji za glasbo pri profesorici Renate Kramer-Preisenhammer in profesorju Hansu Petermandlu. Mednarodna kariera ga vodi v najbolj eminentne koncertne dvorane sveta. Kot solist, partner v komornem muziciranju in zadnje čase vse več tudi kot dirigent, je reden gost prestižnih festivalov v Evropi in po svetu (Salzburg, Hong Kong, Osaka, Rheingau ...). Do sedaj je koncertiral pod taktirko številnih izjemnih dirigentov (Claudio Abbado, Riccardo Chailly, Christoph von Dohnányi, Vladimir Fedosejev, Seiji Ozawa, Christian Thielemann, Rafael Frühbeck de Burgos, Christopher Hogwood, Sir Neville Marriner, Lord Yehudi Menuhin, Michel Plasson, Horst Stein, Sándor Végh in Daniel Harding) in v družbi priznanih orkestrrov, kot so Dunajski filharmoniki in Dunajski simfonični orkester, orkester Concertgebouw, Rotterdamski filharmoniki, Simfonični orkester iz Chicaga, Tonhalle orkester iz Züricha, Camerata Salzburg, NHK simfonični orkester iz Tokia in drugi. Stefan je umetniški direktor dveh avstrijskih festivalov (»Neuberger Kulturtag«, »Oberösterreichische Stiftskonzerte«), od sezone 2002/2003 do leta 2006 je bil šefdirigent novo ustanovljenega orkestra v Gradcu, »Grosses Orchester Graz« in je profesor klavirja na Univerzi za glasbo in uprizoritvene umetnosti na Dunaju. Njegovi redni glasbeni partnerji v komornem muziciranju so kvintet, sestavljen iz dunajskih in berlinskih filharmonikov, Ensemble Wien-Berlin, dunajska zasedba Artis Quartett, Heinrich Schiff, Bo Skovhus ter violinista Julian Rachlin in Janine Jansen. Njegova diskografija obsega več kot 20 izdanih zgoščenek za založbe Sony, Deutsche Grammophon, Harmonia Mundi in druge. Med prvi dve najbolj uspešni sodita izdaji zgoščenke Chopinovih preludijev in štirih balad ter Brahmsovih poznih klavirskih skladb. Sledi jima Schumannova solozgoščenka in Dvorákov klavirski kvintet z zasedbo Jerusalem Quartet. V kratkem bi naj kot dirigent snemal zgoščenko s Simfoničnim orkestrom danskega radia in solistom Bo Skovhusom ter kot pianist – dirigent z zasedbo Camerata Salzburg.

NAPOVEDUJEMO:

...

CIKEL ORKESTRSKIH KONCERTOV
»MARIBORSKA FILHARMONIJA«
3. ABONMAJSKI KONCERT
Četrtek, 25. januar 2007, ob 19.30,
Dvorana Union Maribor
KOMORNI ORKESTER ST. PAUL
ROBERTO ABBADO dirigent
Solist: LARS VOGT – klavir
Spored: G. Ligeti, L. van Beethoven, A. Schönberg

...

CIKEL ORKESTRSKIH KONCERTOV
»MARIBORSKA FILHARMONIJA«
4. ABONMAJSKI KONCERT
Sobota, 17. februar 2007, ob 19.30,
Dvorana Union Maribor
SINFONIETTA CRACOVIA
KRZYSZTOF PENDERECKI dirigent
Spored: W. Lutosławski, G. Bacewicz,
K. Penderecki, F. M. Bartholdy

...

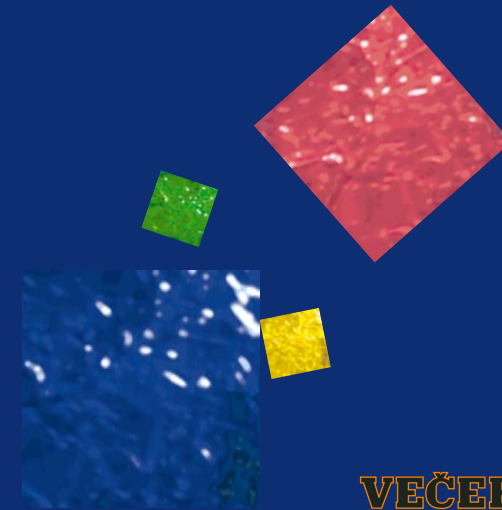
CIKEL ZA MLADE
4. ABONMAJSKI KONCERT
Četrtek, 22. februar 2007, ob 18. uri,
Dvorana Union Maribor
GLAS
TRIO KUČMA idejna zasnova
MATEVŽ GREGORIČ režija
PETER KUS in ANDREJ ŽIBERT glasba
GORAZD BIZJAK animirani filmi
PETER KUS, JURIJ KUS, DARKO KOROŠEC
izdelava izvirnih glasbil
MATEVŽ GREGORIČ besedilo pravljice
BOŠTJAN GORENC – PIŽAMA priredba besedila
GORAN ZAVRŠNIK oblikovanje luči in zvoka
Izvedba: MATEVŽ GREGORIČ, PETER KUS,
ANDREJ ŽIBERT, R. V. MAČEK

...

KOMORNI CIKEL
3. ABONMAJSKI KONCERT
Torek, 27. februar 2007, ob 19.30,
Dvorana Union Maribor
MILENA LIPOVŠEK – FLAVTA
IGOR MITROVIĆ – VIOLONČELO
ALEKSANDAR SERDAR – KLAVIR
Spored: C. Czerny, B. Martinů,
C. M. von Weber, J. Françaix

...

VLJUDNO PROSIMO, DA PRED KONCERTOM
IZKLJUČITE MOBILNE TELEFONE IN VSE
NAPRAVE, KI ODDAJAJO ZVOČNE SIGNALE.

VEČER

CIKEL KOMORNIH KONCERTOV

KONCERTNA POSLOVALNICA
♦ NARODNI DOM MARIBOR ♦

2. ABONMAJSKI KONCERT

Sreda, 17. januar 2007, ob 19.30, Dvorana Union Maribor

STEFAN VLADAR (KLAVIR)

OB 70-LETNICI RAVELOVE SMRTI

V sodelovanju z Avstrijskim kulturnim forumom

avstrijski kulturni forum^{ia}

Informacije in prodaja vstopnic: Narodni dom Maribor, Ulica kneza Koclja 9,
2000 Maribor, vsak delavnik od 9. do 17. ure, v soboto od 10. do 12. ure
ter uro pred koncertom v Dvorani Union v Mariboru.
Tel. 02 229 40 11; 02 229 40 50; 040 744 122; 031 479 000

Koncert sta podprla Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Mestna občina Maribor

SPORED

DOMENICO SCARLATTI: 5 sonat (izbor)

Sonata v G-duru, K 547

Sonata v E-duru, K 381

Sonata v A-duru, K 342

Sonata v a-molu, K 109

Sonata v A-duru, K 39

MAURICE RAVEL:

Gaspard de la nuit (Nočne prikazni)

Ondine

Le gibet (Vešala)

Scarbo

* * *

ROBERT SCHUMANN:

Papillons, op. 2 (Metulji)

Introduzione: Moderato

1. —

2. *Prestissimo*

3. —

4. *Presto*

5. —

6. —

7. *Semplice*

8. —

9. *Prestissimo*

10. *Vivo – Più lento*

11. — *Più lento – in Tempo vivo*

12. *Finale – Più lento*

ROBERT SCHUMANN:

Carnaval, op. 9 (Karneval)

»*Scènes mignonnes sur quatre notes*«

1. *Préambule (Predigra)*

2. *Pierrot*

3. *Arlequin (Harlekin)*

4. *Valse noble*

5. *Eusebius*

6. *Florestan*

7. *Coquette (Koketa)*

8. *Réplique (Replika)*

9. *Sphinxef (Sfinge)*

10. *Papillons (Metulji)*

11. A. S. C. H.—S. C. H. A.: *Lettres dansantes*

(*Plešoče črke*)

12. *Chiarina*

13. *Chopin*

14. *Estrella*

15. *Reconnaissance (Ponovno snidenje)*

16. *Pantalon et Colombine (Pantalon in*

Kolombina)

17. *Valse allemande*

18. *Intermezzo: Paganini*

19. *Aveu (Ljubezenska izjava)*

20. *Promenade (Promenada)*

21. *Pause (Premor)*

22. *Marche des »Davidsbündler« contre les*

Philistins (Koračnica Davidovih zaveznikov

proti Filistejcem)

Domenico Scarlatti se je rodil v Neaplju leta 1685 kot šesti otrok v družini skladatelja Alessandra Scarlattija. Družina je imela velik glasbeni vpliv tako v Rimu kot Neaplju, kjer je Alessandro leta 1684 postal maestro di capella pri španskem podkralju. Pod njegovim budnim očesom je leta 1701 kot organist in skladatelj v tej kapeli začel svojo kariero tudi njegov sin Domenico. Naslednje leto sta se oče in sin odpravila na ogledovanje primerne službe v Firence, kasneje pa je Alessandro sina poslal še naprej v Benetke, kjer se je najbrž učil pri Francescu Gaspariniju. Leta 1709 je Domenico v Rimu nastopil službo pri poljski kraljici v izgnanstvu, Mariji Kazimiri. Tu je spoznal tudi Händla, s katerim se je menda pomeril v klavirskem tekmovanju; Händel naj bi se izkazal kot boljši organist, Scarlatti pa kot boljši čembalist. Scarlatti je imel v Rimu pomembne cerkvene službe, od 1719 je domnevno živel v Palermu, nato pa naj bi ga njegove prejšnje zveze s portugalsko ambasado v Rimu vodile naravnost na kraljevi dvor v Lizbono, kjer je postal glasbeni učitelj otrok v kraljevi družini. Ko se je njegova nadarjena učenka Marija Barbara leta 1728 poročila s španskim prestolonaslednikom, je odšel z njo v Madrid. Najbrž je tu ostal do konca svojega življenja, njegov največji dosežek pa prav gotovo predstavlja ok. 555 enostavnih sonat, po večini namenjenih rabi infantinje Marije Barbare.

Izkušnja novega – španskega – glasbenega sveta, tako drugačnega od tega, kar je poznal iz Italije, in spodbuda sijajne učenke, ki je lahko izvedla vse, kar je napisal, sta Scarlattija oblikovali v enega največjih skladateljev za čembalo. Melodično in harmonsko so njegove sonate mnogo bolj dodelane kot večina klavirske glasbe (tj. za glasbila s tipkami) njegovega časa ter naznanjajo prehod od baročne dobe proti manj strogi formalnosti. Italijanska šola, iz katere je izšel in katere vrh predstavlja, se je osvobodila strogosti fuge in stopila korak naprej ter postala zgled pianističnega modernizma, katerega izvajalsko- in stavčotehnične iznajdbe je posnemala vsa Evropa. Scarlatti je zapustil opus skladb, ki jih je imenoval *sonate*, »*Essercizi*« *ali »Pièces pour clavecin*«. Večinoma so enostavne in dvodelne, pogosto kompleksno grajene, kljub navidezni preprostosti pa zahtevajo virtuoznega izvajalca. Naj v njih nastopa ena sama tema ali več – oblika je vedno kratka, pregnantna, dopadljiva in elegantna. Izpeljave v smislu klasicistične sonate ni, dvodelni stavek je bolj zavezan tradiciji suite, kljub temu pa v njem zasledimo harmonske poteze kasnejše sonate: prvi del velikokrat modulira v dominantno tonaliteto in se v drugem delu zopet povrne v toniko.

Značaj in vsebina teh skladb sta zelo raznolika; zdi se, da je imel Scarlatti neizčrpno fantazijo. V njegovem sonatnem opusu lahko zasledimo nekaj prepoznavnih skupin. V prvo sodijo mladostna dela, v katerih so še prepoznavne baročne stavčnotehnične značilnosti, ki pa nikoli niso strogo izpeljane; baročni stavek Scarlatti uporablja bolj kot neke vrste slogovni citat. Druga skupina sonat v obliki in stavku predstavlja modni slog svojega časa ter se že spogleduje s klasicistično sonato prihodnje dobe. Veliko sonat se sklicuje na plesne oblike; pogosto so to menueti, žige, allemande, pavane in gavote – v njih se torej nahajajo glavni stavki baročne suite. Največ Scarlattijevih sonat pa pripada tipu scherza, ki ga karakterizira napolitanski triosminski takt. Kljub preprosti stavčni zasnovi Scarlattijeve sonate nikoli niso shematične – ustvarjalna domišljija zanje vedno znova najde nove izvajalske rešitve, drugačen temperament, drugega duha ali drug afekt. Nekatere preveva skoraj programsko ozračje s poudarjenimi tonskimi slikanji. Sem sodijo pasturale z vedrim, ljudskim in naivnim tonom, priljubljene pa so bile tudi sonate s fanfarno tematiko, ki so imele slovesen ali celo lovski značaj. V tej skupini so močni tudi španski vplivi; v Scarlattijevi glasbi odmevajo ulični vzkliki, pesmi gonilcev živine, zvoki trobente in kitare. Zadnja skupina njegovih sonat pa so študijska dela, »essercizi« *v ožjem smislu, pri katerih stopi v ospredje izvajalskotehnični moment in zaradi katerih lahko Scarlattija štejemo celo za stvaritelja klavirske etide. Scarlatti je prvi klavirski virtuoz, ki glasbo podreja tudi svoji virtuoznosti, pri čemer le-ta – v nasprotju s Paganinijem – na sebi nima nič demoničnega; njegova umetnost ostaja duhovita, šaljiva in vedra. V predgovoru k prvi izdaji svojih sonat 1738 v Londonu kupcu objublja »duhovito zbijanje šal z umetnostjo« *in se poslovi od njega z besedami: »Vivi felice!*« *(Živi srečno!). Vendar so sonate Domenica Scarlattija še po tristo letih veliko, veliko več kot samo glasbena zabava.**

Skladatelj **Maurice Ravel** je bil po svoji vzgoji Parižan, vendar je tudi njega močno zaznamovala nefrancoska kultura: njegova mati je bila Baskinja, oče pa Švicar, amaterski pianist in inženir, ki je – podobno kot Scarlattijev – močno spodbujal sinov glasbeni talent. Maurice je igral klavir in se učil harmonije, potem pa se je vpisal na konservatorij in leta 1891 zmagal na tekmovanju pianistov. Kasneje je študiral kompozicijo pri Fauréju in kontrapunkt pri Gédalgeju, ki sta imela nanj velik vpliv. Čeprav je v tem času napisal nekaj odličnih del, mu ni nikoli uspelo dobiti prestižne študentske nagrade za kompozicijo Prix de

Rome, kar se je po petih spodletelih poskusih razplamtelo celo v »afero Ravel«*: v javnosti je vladalo mnenje, da se je Ravelu (ki je sicer res naredil nekaj šolskih napak) zgodila krivica. Ko je na dan prišlo tudi goljufanje žirije, se je nazadnje zamenjalo samo vodstvo pariškega konservatorija. Ta dogodek jasno pokaže, kako Ravel kljub strogosti lastnih skladateljskih pravil in kljub uspehom v javnosti ni mogel shajati s pričakovanji avtoritet in konservatorija. Bolj ko se je njegov slog osamosvajal, šibkejše je bilo uradno priznanje. Ravel je prišel navzkriž z nekaterimi učitelji tudi zaradi samosvojega duha. Ok. leta 1902 je postal član skupine »Les Apaches« *(Grobijani oz. Lopovi), v kateri je s prijatelji bral najnovejšo literaturo in razpravljal o njej, nemalokrat pa se je teh besedil tudi sam poslužil. Kot skladatelj se je vse bolj uveljavljal, potoval po Evropi in koncertiral ter širil krog svojih sodelavcev in prijateljev, pa tudi nasprotnikov. Leta 1933 so se pokazali prvi znaki redke možganske bolezni, zaradi katere je po neuspešni operaciji leta 1937 tudi umrl.**

Skladba *Gaspard de la nuit* iz leta 1908 skriva v sebi temeljne značilnosti Ravelovega sloga. Mnogi so mu očitali obrtništvo, a ob natančnosti »švicarskega izdelovalca ur« *ter stremljenju po tehnični popolnosti je kot izrazno jedro vsake umetnine pojmoval emocije. Njegovo ljubezen do pravih vzorcev lahko opazimo v odsekih, sestavljenih iz zadržanih in ponavljajočih se tonov, posebej značilna pa je zlasti za dela, ki posnemajo zvonove, ure in vodna gibanja – tako je npr. zvonjenje zvonov v stavku Le gibet predstavljeno s pedalnim tonom B. Vplive predhodnikov je skušal kombinirati z lastnimi izvirnimi idejami. V iskanju ravnovesja med starim in novim ter oddaljenim in bližnjim se je večkrat posluževal preteklih glasbenih slogov ali pa zajemal snov za svoja dela iz preteklosti: Gaspard de la nuit je navdihnila prozna pesnitev Aloysiusa Bertranda. V nekaterih svojih klavirskih delih je Ravel presegel mejo med harmonijo in melodijo – v Ondine melodija zraste iz figur arpeggia, kar daje vtis melodije, ki se giblje počasneje kot navidezno površje tega stavka.*

Vsak od treh stavkov ima vzporednico v Bertrandovi pesmi. Ondine je morska deklica, ki se zaljubi v smrtnika; zaslišimo jo kot trkljanje kapljic po steklu. Smrtnika prosi, naj si nadene njen prstan in odide z njo ter postane kralj jezer, toda on ljubi smrtnico. Ona zajoče, zatem pa izgine v potokih vode, ki stečejo čez šipe. Glasba s svojo kompleksno teksturo zajame razpoloženje pesmi in z asociacijami na gibanje vode sugerira potek zgodbe. Le gibet napoveduje citat iz Goethejevega Fausta: »Kaj se premika okrog teh vešal?« *Je to nočna ptica ali duša*

obešenca, je to črčček v mahu ob vznožju vešal? To je zvon, ki tesnobno pozvanja od mestnih zidov na obzorju in truplo obešenca, ki rdeče žari v zahajajočem soncu. Scarbo je nekakšen duh, izmuzljiv škrat, ki se nenehno prikazuje, katerega smeh se razlega v kotu sobe in ki z nohti praska po posteljnih zastorih, a ga vendar ni moč najti. Ko človek misli, da ga ni več, nenadoma zraste pred njim kot gotska katedrala, kmalu zatem pa popolnoma izgine. Glasba odraža izmuzljivost škrata, ki je zdaj tu, zdaj tam, potem pa se razblini v nič.

Romantičnost glasbe **Roberta Schumanna** pravzaprav korenini v romantičnosti svojega avtorja, v njegovi naravnosti k čustvom in iskreni osebnih izpovedi. Ni čudno, da je mestoma zato celo avtobiografska; je skladateljev dnevnik notranjega življenja, za katerega ne potrebuje besed. Takšne so morda klavirska ciklična dela iz leipziških let, ko je Schumann študiral klavir pri Friedrichu Wiecku (od 1830) – napisal jih je kar precej, čeprav se je ravno v tem času izkazalo, da sam zaradi poškodbe prsta na desnici nikoli ne bo pianist.

Že leta 1831 je Schumann doživil krizo v svojem glasbenem, intelektualnem in duševnem življenju; na svoj 21. rojstni dan je v dnevnik zapisal: »Včasih se zdi /.../ kot bi se moj objektivni jaz hotel popolnoma ločiti od subjektivnega jaza, kakor bi stal med mojo pojavo in med mojo dejansko bitjo, med obliko in senco«. Tudi svojim prijateljem je dal »lepša in bolj ustrezna imena«. Wieck je postal »mojster Raro«, Clara »Cilia« *in kasneje »Chiarina«, Ernestina »Estrella«. Prijateljem se je pridružil še imaginativni virtuoz: Paganini, Hummel in »Florestan improvizator«. Slednji je bil projekcija Schumanna samega, saj je Schumann v dnevnik zapisal tudi, da se bosta od 1. julija 1831 dalje v njem pojavljala dva njegova najboljša prijatelja – Florestan in Eusebius. To sta protipola njegove razcepljene osebnosti: Florestan je utelešenje njegovih teženj klavirskega virtuoz, Eusebius pa zamišljeni, poetični mladenič.*

Novembra 1831, na vrhuncu notranjih bojev, je nastal prvi Schumannov poetični klavirski cikel *Papillons*, natisnjen kot op. 2. To je dvanajst drobcenih skladbic, v katerih se razpoloženja menjajo z bliskovito naglico. Geneza cikla je zapletena in dolga: nekaj skladbic je morda nastalo že v Heidelbergu, stavka 5 in 11 pa se navezujeta na poloneze iz leta 1828, zato ni jasno, kdaj je vse skupaj povezala ideja »metuljev«. Schumann je po eni strani trdil, da je »v note preoblikoval« *zadnja poglavja romana Flegeljahre (Nerodna leta) Jeana Paula, ki opisujejo ples*